

Plan for Aviation Safety - Danmark 2020-2024

Marts 2020

Forord

Formålet med denne danske Plan for Aviation Safety (PAS) er at sikre, at det høje danske sikkerhedsniveau i luftfarten opretholdes. Derfor fremsættes der i denne PAS en række aktionspunkter, som skal bidrage til at sikre, at dansk civil luftfart fortsat har et højt sikkerhedsniveau. Den danske Plan for Aviation Safety følger op på de mål, som er skitseret i det danske State Safety Programme (SSP). PAS'en skal i form af en rullende 5 års handlingsplan sikre, at der gennem konkrete tiltag bliver arbejdet med områderne beskrevet i SSP.

Det er mit ønske, at PAS'en bidrager til at sikre gennemsigtighed i styrelsens arbejde og indsatser, og at branchen også kan finde inspiration i den til egne indsats- og udviklingsområder.

Denne første udgave af den danske PAS afspejler i høj grad den Europæiske Plan for Aviation Safety (EPAS), hvorfor der her også her i PAS'en arbejdes med de europæiske indsatsområder. På længere sigt forventes den danske PAS imidlertid at udvikle sig særskilt og at komme til at indeholde flere nationale uafhængige indsatspunkter – ligesom der vil ske en gradvis forfining af dokumentet samt en udvikling af de forskellige aktionspunkter, i takt med at styrelsen opnår større viden og erfaring. Til den løbende tilpasning af PAS'en ønskes der bidrag fra luftfartsbranchen.

Jeg håber, at planen vil blive taget godt imod som det samlede styrings- og arbejdsredskab, den er tiltænkt at være.

God læselyst
Med venlig hilsen

Kåre Clemmesen

Indhold

Introduktion	7
Formål	7
Forhold til andre sikkerhedsplaner	7
Sikkerhedsmål	8
Udvælgelse af temaer, indsatsområder og aktioner	9
Opbygning af Plan for Aviation Safety	9
Succeskriterier	12
Systemiske fokusområder	15
State Safety Programme og Plan for Aviation Safety	16
Managementsystemer	17
Hændelsesindberetninger	19
Tilsyn og godkendelser	20
Operationelle Risici	21
Loss of control in flight (LOC-I)	23
Runway Safety og Airspace Incursions	24
Helikopteroperationer	26
Ground handling og forpladsrelaterede hændelser	28
Andre risici	29
Droner	30
Cybersikkerhed	31
New business models	33
Fugle/vildt og luftfart	34
Ordlister	35

Introduktion

Luftfart er en branche i fortsat udvikling. Mængden af flyvninger øges, samtidig med at flyvesikkerheden er på et historisk højt niveau. Samtidig er der i luftfartssektoren kommet et tiltrængt fokus på både miljø og klima samt på sociale forhold.

For at understøtte et fortsat højt sikkerhedsniveau i luftfarten kræves det, at myndighederne og branchen konstant prioriterer arbejdet med sikkerhed og løbende analyserer den udvikling der er i luftfartssikkerheden og de forskellige forhold, der kan påvirke den.

Den danske Plan for Aviation Safety vil, med udgangspunkt i den internationale regulering, sikre en løbende prioritering af styrelsens arbejde med sikkerheden inden for dansk civil luftfart.

Formål

I det danske State Safety Programme (SSP)¹ er der angivet mål for sikkerhedsniveauet i Danmark. Sikkerheden i Danmark er høj og de danske mål for sikkerheden opfyldes, hvilket blandt andet fremgår af den seneste udgave af styrelsens Sikkerhedsrapport (2018). Udviklingen i luftfarten stiller dog nye krav til sikkerhedsarbejdet, og løbende tiltag vurderes som vigtige for at sikre opretholdelsen af dette høje sikkerhedsniveau. Formålet med Plan for Aviation Safety (PAS) er, på baggrund af SSP, at tydeliggøre og prioritere indsatsområderne indenfor arbejdet med sikkerhed i den civile luftfart mhp. at sikre, at dansk luftfart også fortsat lever op til sikkerhedsmålene.

Forhold til andre sikkerhedsplaner

Den danske Plan for Aviation Safety er en del af et større system af sikkerhedsplaner og -indsatser.

Globalt har det internationale civile luftfartsorganisation ICAO i Annex 19 defineret retningslinjer for staters udarbejdelse af et SSP og for luftfartsorganisationers udarbejdelse af et Safety Management System (SMS). Med Annex 19 ændres måden, hvorpå risici imødekommes. Tidligere har man i høj grad udarbejdet regler, der sikrer, at kendte risici så vidt muligt fjernes. Med Annex 19 og SMS stilles der nu krav til, at risici skal analyseres og styres af de relevante aktører. De lovgivningsmæssige rammer bliver dermed mere fleksible. ICAO har, på baggrund af Annex 19, udarbejdet Global Aviation Safety Plan (GASP), som forholder sig til et globalt niveau af sikkerhed indenfor luftfart.

¹ <http://www.trafikstyrelsen.dk/~media/Dokumenter/08%20Luftfart/Nyhedsarkiv%20-%20presse/DK%20State%20Safety%20Program%202%20udgave.pdf>

På regionalt plan udarbejder det Europæiske luftfartssikkerhedsagentur, EASA, European Plan for Aviation Safety (EPAS). EPAS er en regional, europæisk, forlængelse af Annex 19 og GASP. I den fremgår det, hvordan der arbejdes med sikkerhed i EU og de øvrige tilknyttede EASA-lande. Det danske SSP og den danske PAS er en forlængelse af denne EPAS og arbejder konkret med de aktionspunkter, der fremgår af den europæiske EPAS.

I EPAS er der "Member State Tasks", som er direkte aktionspunkter for medlemsstaterne. Disse aktionspunkter afspejles direkte i denne PAS, såfremt de vurderes at være relevante for sikkerhedsarbejdet i Danmark. Derudover har EASA i EPAS også fokus på flere strategiske faktorer som har stor indvirkning på luftfarten. En af EASAs strategiske prioriteter er miljø og klima. Her arbejder EASA sammen med Den Europæiske Kommission henimod en mere bæredygtig luftfart. Dette væsentlige arbejde vil der fra dansk side, i Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen, blive støttet op om.

Nationalt arbejdes der med det danske SSP. SSP er i Annex 19 defineret som et integreret sæt af regler og aktiviteter, som er etableret for at højne det eksisterende flyvesikkerhedsniveau. Det danske SSP forholder sig til det danske system og sætter mål op for det danske sikkerhedsniveau. Samtidig forholder det sig til Grønland og Færøerne og deres særstatus ift. international regulering.

I den danske PAS arbejdes der med forskellige aktioner, der alle har til formål at understøtte det danske SSP og de sikkerhedsmål, der opstilles, og hermed sikre, at SSP understøtter formålene og tiltagene i EPAS og GASP. Det er i PAS, at tiltagene i det danske SSP får konkrete aktionspunkter og på denne måde sikres implementering. Denne første udgave af PAS er i høj grad baseret på tiltagene i hhv. GASP og EPAS, samt nogle særskilte nationale tiltag, som er vurderet hensigtsmæssige.

Aktionerne i PAS vil dermed erstatte TBST's tidligere fokusområder, som tidligere blev offentliggjort i den årlige tilsynsplan for styrelsen. Disse fokusområder har tidligere fungeret som styrelsens indsatsområder på de områder, der vurderes at udgøre særlige udfordringer for luftfartssikkerheden i Danmark. PAS vil dog – i modsætning til tilsynsplanen – skue fem år frem i tiden (med årlige opdateringer), og giver dermed et længere perspektiv på TBST's aktiviteter.

PAS relaterer sig til emner, der har indvirkning på flyvesikkerheden, og omfatter alle områder af forhold, som er reguleret i den nye Basic Regulation for EASA. Security indenfor luftfart (med undtagelse af cybersikkerhed) er ikke omfattet af PAS. Som nævnt udspringer PAS i sidste ende af ICAO's GASP. ICAO har udarbejdet et lignende dokument for security indenfor luftfart (Global Aviation Security Plan – GASeP), som TBST håndterer i særskilt regi – med særskilte planlægningsdokumenter.

Sikkerhedsmål

I det danske SSP er der defineret følgende sikkerhedsmål for dansk luftfart:

- 1. Flyvesikkerheden for kommerciel lufttransport skal som minimum opretholdes på det nuværende niveau, hvor det 10-årige løbende gennemsnit for antallet af havarier ikke må overstige 0,8 pr. 100.000 flyvninger.*
- 2. Flyvesikkerheden for øvrig luftfart skal som minimum opretholdes på det nuværende niveau, hvor det 10-årige løbende gennemsnit for antallet af havarier med dansk registret luftfartøjer ikke må overstige 15 pr. 100.000 flyvninger.*

Sikkerhedsmålene er fastsat på baggrund af erfaringer igennem en længere årrække, og er baseret på et generelt stigende sikkerhedsniveau igennem de seneste årtier. For Færøerne og Grønland tilstræbes den samme høje luftfartssikkerhed som i det øvrige Danmark, dog med hensyn til, at luftfarten skal kunne fungere under væsentlig anderledes topografiske, klimatiske og samfundsmæssige forhold².

Temaerne, indsatsområderne og aktionerne i PAS er udvalgt for at sikre, at disse sikkerhedsmål bliver overholdt.

Som arbejdet med PAS og SSP vil blive udviklet henover årene, vil der blive udarbejdet flere mål, der mere specifikt forholder sig til sikkerhedsniveauet på de forskellige faglige områder.

Udvælgelse af temaer, indsatsområder og aktioner

Temaerne i PAS er som nævnt udvalgt på baggrund af GASP, GANP, EPAS, det danske SSP, de tidligere års fokusområder, den årlige sikkerhedsrapport for dansk civil luftfart samt de løbende hændelsesindberetninger.

De data, som TBST modtager som hændelsesindberetninger, er blevet brugt til at fokusere PAS. F.eks. er krav til sprogfærdigheder fra valgt som fokusområde i den danske PAS, selvom det fremgår som fokus i den europæiske EPAS, da sprogfærdighederne i engelsk generelt allerede ligger på et højt niveau i Danmark. TBST holder løbende øje med alle relevante områder, og skulle der forekomme ændringer ift. hvordan sikkerhedsniveauet på et givent område udvikler sig, vil det pågældende område blive overvejet inddraget i de følgende års udgave af PAS.

Opbygning af Plan for Aviation Safety

PAS er struktureret, så den refererer til den strategiske opsætning i EPAS. Denne parallelitet fastholdes for at sikre gennemsigtighed og overblik. Der er dog i denne PAS tilføjet et tema om "Andre risici", der samler EPAS-områderne Ny teknologi og Miljø.

PAS er dermed inddelt i tre overordnede temaer, der hver har deres indsatsområder. Disse indsatsområder kan hver have en eller flere aktioner under sig.

² State Safety Programme Danmark (2017), s. 13.

Temaer og indsatsområder under disse (2020)		
Systemiske fokusområder	Operationelle risici	Andre risici
State Safety Programme og Plan for Aviation Safety	Loss of control in flight (LOC-I)	Droner
Managementsystemer	Runway Safety og Airspace Incursions	Cybersikkerhed
Hændelsesindberetninger	Helikopteroperationer	New Business Models
Tilsyn og godkendelser	Ground handling og forpladsrelaterede hændelser	Fugle/vildt og luftfart

Aktionerne er inddelt i fire aktionstyper, som er defineret i SSP. Aktionstypen henviser til hvilken type indsats, der forventes gennemført. Denne aktionstype inddeling skulle gerne bidrage til at give et overblik over fordelingen af indsatser. De fire aktionstyper er:

Aktionstype	Forklaring
Sikkerhedspolitik (safety)	Reguleringsarbejde, f.eks. udarbejdelse eller implementering af nye regler, påvirkning af internationale processer m.v.
Risikostyring	Aktioner, som vedrører TBST's egne aktiviteter, men med konsekvenser for interaktioner mellem branchen og TBST
Tilsynsaktivitet	Aktioner, som indebærer konkrete tiltag i forbindelse med tilsyn, f.eks. særligt fokus
Safety Promotion	Aktioner, som har til formål at styrke branchens kendskab til en given problemstilling

Det høje sikkerhedsniveau i luftfarten understøttes bedst ved et godt vidensgrundlag, som der kan ageres ud fra. Et sådant vidensgrundlag skabes bedst ved at få input fra mange forskellige systemer. Her indgår hændelsesindberetninger, erfaringer fra tilsyn, internationale forhold m.m. På baggrund af dette vidensgrundlag kan man udarbejde Safety Performance Targets (SPT's) og Safety Performance Indicators (SPI's).

SPT's er mål der kan opsættes for enkelte dele af luftfarten. Disse målsætninger skal tilsammen sikre, at dansk luftfart opnår de opstillede sikkerhedsmål.

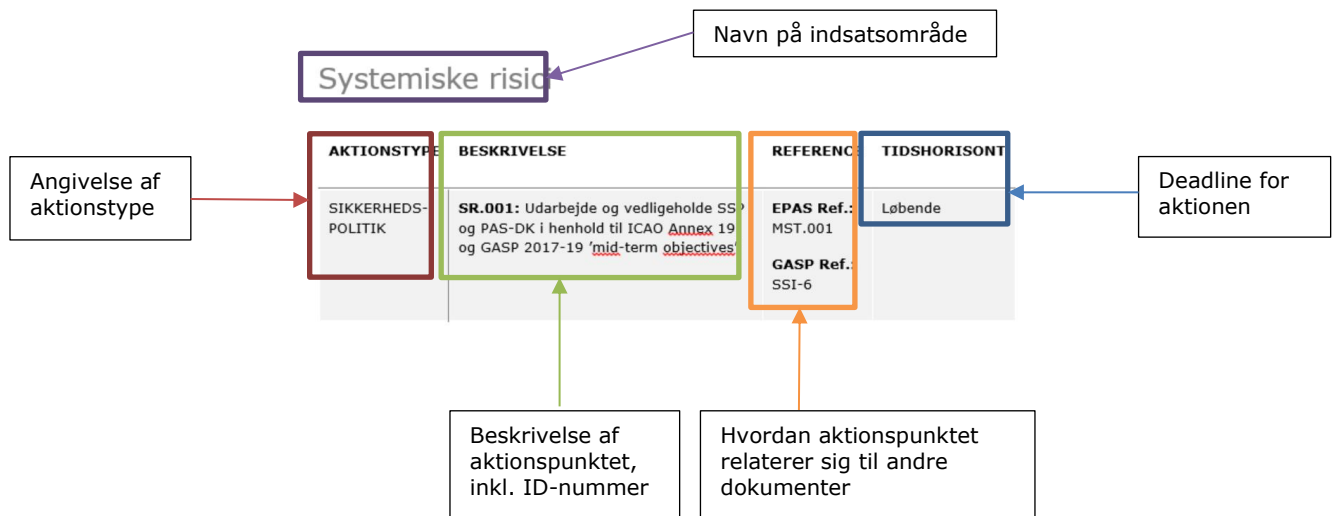
SPI's indebærer, at man opsætter indikatorer for et kritisk niveau og omvendt også for en positiv adfærd, hvormed der løbende kan vurderes, om luftfarten er på vej mod et givent mål, eller ej.

TBST vil i de kommende år udarbejde nationale SPI og SPT på relevante områder.

Hovedparten af indsats- og aktionsområderne i denne første udgave af PAS er baseret på aktioner, som allerede er defineret af EASA. I EPAS er der defineret nogle medlemsstatsopgaver, som er de opgaver, de forskellige stater skal have indført i deres nationale systemer. I tilknytning til aktionerne defineres det, om aktionen har en reference til eksempelvis EPAS eller GASP. Dette sker for at sikre sammenhæng mellem de forskellige styringsredskaber, der gælder i dansk og international luftfart.

Reference	
EPAS Reference	GASP Reference
MST = Member State Task	SSI = State Standardization Initiative
FOT = Focused Oversight Task	SCI = State Collaboration Initiative
SPT = Safety Promotion Task	Nummer = Henviser til et specifikt initiativ i GASP'en

Nedenstående er et generisk billede på, hvordan der struktureret arbejdes med et specifikt aktionspunkt:

Tidshorisont

PAS er som nævnt en femårig rullende plan, der vil blive opdateret hvert år. Dokumentet skal forstås som et levende dokument, i den forstand at nye fokusområder vil komme til, samtidig med at nogle fokusområder vil udgå, når de vurderes ikke længere at have tilstrækkelig relevans. Det er TBST's ansvar at sikre den løbende opfølgning og udvikling af PAS. Luftfartsbranchen vil blive inddraget i drøftelser i forbindelse med den årlige tilpasning.

Succeskriterier

Det er vigtigt, at udviklingen af PAS foregår i et afpasset tempo. Der kommer fortsat meget ny regulering indenfor luftfart, og de anvendte systemer bliver mere og mere komplekse. Det er derfor vigtigt, at det arbejde, der indgår i PAS, er proportionelt og afvejet. PAS skal således nødig opleves som en voldsom tilføjelse af en masse nye

initiativer, medmindre der er tale om særskilt velbegrandede initiativer, men skal i højere grad ses som en samling af de forskellige tiltag, der er på nationalt og internationalt plan. Det vil således være et succeskriterie for PAS, at den medvirker til at give et overblik over de eksisterende tiltag og indsatser indenfor luftfartssikkerhed, og at den i praksis kommer til at fungere som et strategisk dokument, der sikrer prioritering af indsatser nationalt og internationalt.

I forlængelse af denne proportionalitetstankegang vil der derfor i denne første udgave af PAS primært være fokus på at udvikle et velfungerende dokument med forholdsvis få strategiske tiltag. Det er meningen, at PAS på lidt længere sigt skal indeholde andre af TBST's centrale struktureringsdokumenter og afrapporteringer, således at de forskellige aktører i luftfartsbranchen kun skal forholde sig til ét dokument af denne karakter.

Et andet centralt succeskriterie for arbejdet med PAS er naturligvis, at den danske luftfart forbliver på sit høje sikkerhedsniveau. Dette skal sikres gennem den risikovurdering der implicit vil indgå i SSP og PAS, som vil sikre, at arbejdet med sikkerheden i den civile luftfart fokuseres der, hvor der er størst behov. Dette arbejde kræver et grundigt analysearbejde og et godt samarbejde med branchen. Luftfartsbranchen vil kunne bidrage ved at pege på mulige risikoområder, som endnu ikke kan aflæses i statistikkerne og som eventuelt heller ikke kommer til styrelsens kendskab gennem de løbende tilsyn.

Systemiske fokusområder

Dette kapitel omhandler de risici, der har systemiske udspring, og som vedrører alle dele af luftfartsbranchen. Systemerne danner rammen for sikkerheden i luftfarten og bruges til at sikre og understøtte, at det høje danske sikkerhedsniveau opretholdes. Systemiske risici relaterer sig bl.a. til de systemer, som størstedelen af luftfartsbranchen er forpligtet til at følge, samt til identificerede fokusområder, hvor systemerne enten er nye, eller hvor der vurderes at være behov for en ekstra indsats.

De systemiske risici er essentielle at få defineret og arbejdet med, da systemer er grundlaget for et effektivt arbejde med safety og risici. Derfor fokuserer denne første PAS på interne systemiske risici, der skal arbejdes med i Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen, for at der kan etableres et solidt fundament for risikovurdering og -håndtering, der kan understøtte branchens arbejde med risici.

State Safety Programme og Plan for Aviation Safety

Siden 2013 har ICAO stillet krav til, at medlemsstaterne implementerer et State Safety Programme (SSP) i henhold til ICAO's Annex 19. SSP er et dokumenteret program, som har til formål at højne flyvesikkerheden i Danmark. For at sikre et højt flyvesikkerhedsniveau er det nødvendigt, at der i både TBST og i branchen arbejdes med sikkerhedsledelse. Formålet med SSP er at definere, hvordan der kan arbejdes med sikkerhed i Danmark gennem et Safety Management System.

Manglende eller ineffektiv implementering af SSP ses som en risiko i forhold til effektiv sikkerhedsledelse i det enkelte land. Det danske SSP blev første gang udarbejdet i 2014. Der vil periodisk være behov for en opdatering af indholdet i dette, for at sikre at SSP afspejler den måde, der arbejdes med sikkerhedsledelse på. Derfor har TBST fokus på at videreudvikle SSP i samarbejde med branchen og i henhold til de internationale krav. Danmarks SSP blev senest opdateret i januar 2017.

Nærværende PAS understøtter SSP ved at opstille konkrete aktioner, som TBST vil gennemføre i de kommende år. Aktionerne for arbejdet med SSP og PAS er:

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
SIKKERHEDS-POLITIK	SF.001: Udarbejde, vedligeholde og publicere SSP og PAS i henhold til ICAO Annex 19, GASP, GANP og EPAS	EPAS Ref.: MST.001 MST.028 GASP Ref.: SSI-6	Løbende
SIKKERHEDS-POLITIK	SF.002: Implementere de dele af EPAS som er målrettet nationale myndigheder	EPAS Ref.: Bilag J	Løbende

Managementsystemer

I de seneste år har TBST haft fokus på at styrke virksomhedernes evne til at håndtere egne sikkerhedsrisici. Det er blandt andet sket gennem dialog om og tilsyn med virksomhedernes SMS.

Krav til virksomhedernes SMS fremgår af en række ICAO standarder og EASA regler. Gennem SMS får luftfartsvirksomhederne et systemisk værktøj til at identificere trusler mod luftfartssikkerheden og til at håndtere risici. Der findes SMS-krav i alle domæner.

I 2016 udgav TBST vejledningen "Introduktion til risikovurdering"³. Vejledningen giver en introduktion til nøglebegreberne og de grundlæggende led i en risikovurderingsproces.

I et samarbejde mellem luftfartsområdet og jernbaneområdet i TBST blev der i 2015 udarbejdet en fælles model for vurdering af virksomhedernes SMS. Kravene til sikkerhedsledelsessystemer inden for jernbane og luftfart har en lang række ligheder i struktur, indhold og organisering, hvilket danner grundlaget for en standardiseret tilgang til at måle virksomhedernes modenhed i sikkerhedsledelse.

SMS-modenhedsmodellen er blevet anvendt ved tilsyn siden 2016. Den har været et godt udgangspunkt for en konstruktiv dialog med virksomhederne om deres SMS, ligesom den sikrer, at luftfartsinspektørerne på de forskellige fagområder møder virksomhederne med en harmoniseret tilgang til vurderingen af et SMS.

For flere ikke-operative enheder i luftfarten, som f.eks. ATS-skoler, er SMS et underliggende delelement for disse enheders kvalitetsledelsessystem (QMS), til trods for at der ikke stilles egentlige krav om SMS. Derudover har flere virksomheder, som er underlagt krav om flere ledelsessystemer (f.eks. både QMS og SMS) valgt at integrere disse i ét ledelsessystem. Dette stiller nye og varierede krav til TBSTs tilsyn med og vejledning om ledelsessystemer.

TBST har sideløbende arbejdet med kompetencekrav for de luftfartsinspektører, der fører tilsyn med virksomhedernes SMS. Tilsvarende arbejdes der med inspektørkompetencer i EASA- og ICAO-regi, hvilket vil fortsætte de kommende år. I ICAO-regi har TBST en observatør i Safety Management Panel – det tekniske panel, som arbejder med vedligeholdelse af Annex 19 (Safety Management) og Safety Management Manual (Doc 9859).

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
RISIKO-STYRING	SF.003: Styrke ensartet håndtering af SMS i TBST	EPAS Ref.: MST.002 MST.032	Løbende

³<https://www.trafikstyrelsen.dk/~media/Dokumenter/02%20NYHEDER/Generelle/Introduktion%20til%20risikovurdering%20dec16.pdf>

SAFETY- PROMOTION	SF.004: Oplysning til branchen om forholdet mellem SSP og SMS		Løbende
SAFETY- PROMOTION	SF.005: Dialog med ikke-operative enheder vedr. QMS- og SMS-krav		Løbende

Hændelsesindberetninger

Effektiv sikkerhedsledelse afhænger af tilstrækkelige og relevante sikkerhedsdata fra personer og organisationer, som er involveret i civil luftfart.

En vigtig del af TBST's arbejde med luftfartssikkerhed er registrering af flyvesikkerhedsmæssige hændelser. TBST ønsker at have en gennemsigtig indberetningskultur, der sikrer, at medarbejderne inden for luftfartsektoren indberetter alle hændelser uagtet deres alvorlighed. De indrapporterede data danner grundlag for analyser, som bruges til at vurdere og udforme nye indsatsområder, der vil være til gavn for den samlede flyvesikkerhed. De indberettede hændelser giver TBST mulighed for både at få et større overblik, men også en mere specifik indsigt, når det gælder analyser af de underliggende faktorer, der forøger operationsrisikoen og potentielt vil kunne føre til havarier.

EU-forordning 376/2014 og gennemførelsesforordning 2015/1018 fastlægger regler om både obligatoriske og frivillige indberetninger af hændelser inden for den civile luftfart. Forordningens formål er en forbedring af luftfartssikkerheden ved fortsat at sikre, at relevante sikkerhedsoplysninger relateret til civil luftfart indberettes, indsamles, opbevares, beskyttes og analyseres. Forordningen var fuldt implementeret i Danmark ved udgangen af 2016.

Implementeringen af forordningen har medført en digitalisering af hændelsesrapporteringen. Den digitale indberetning sikrer, at hændelser indberettes i et standardiseret format, der kan udveksles med den fælleseuropæiske database, ECR (European Central Repository). Dette understøtter det flyvesikkerhedsmæssige arbejde i Europa ved at gøre anonymiserede hændelsesrapporter og hændelsesdata tilgængelige for myndighederne i alle EU-medlemslandene.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
SAFETY-PROMOTION	SF.006: Styrke orientering af branchen om hvordan TBST anvender sikkerhedsinformationer udledt af hændelsesrapporteringer		Løbende

Tilsyn og godkendelser

Som led i styrelsens bestræbelser på at skabe gennemsigtighed over for branchen omkring tilsynsaktiviteter, offentliggjorde TBST i 2014 en strategi for tilsyn med dansk luftfart⁴, der blev udarbejdet med udgangspunkt i de nationale og internationale reguleringsmæssige rammer. Strategiens formål var og er at styrke den tilsynsindsats, der understøtter luftfartsvirksomhedernes evne til at håndtere egne risici, hvilket på sigt giver den højeste og mest robuste luftfartssikkerhed. TBST vil, sammen med branchen, over de kommende år arbejde videre med implementeringen af strategien. Der vil i de kommende år blive arbejdet videre med koordineringen af tilsyn, så forskellige faglige tilsyn kan ske samtidigt, hvis det vurderes som hensigtsmæssigt for virksomhederne.

TBST har også arbejdet på at sikre en ensartet tilsynspraksis på tværs af de fagtekniske områder. TBST har f.eks. arbejdet på at samle flere inspektører på samme tilsyn for bl.a. at øge kalibrering og opnå gensidig læring. Desuden styrkes tilsynskompetencerne i styrelsen gennem efteruddannelse af inspektører.

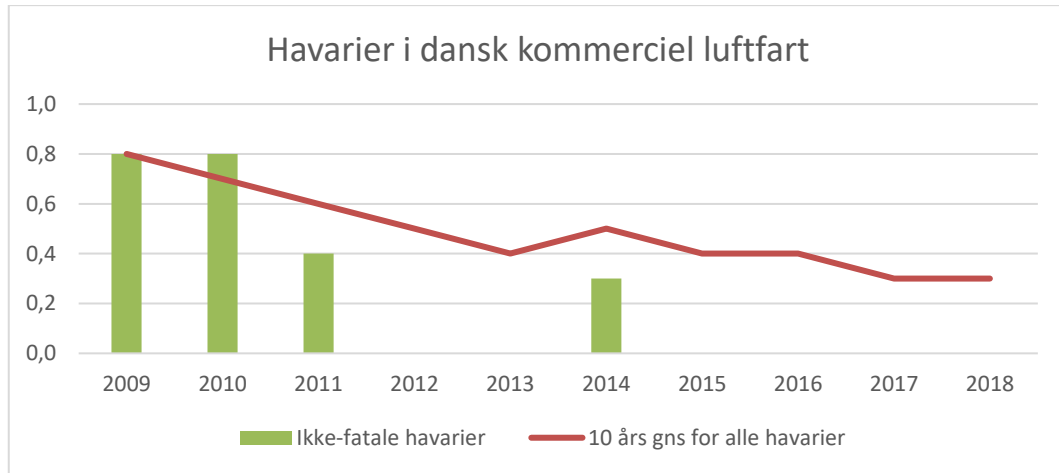
En stor global udfordring for kvaliteten af tilsyn og godkendelser er manglen på kompetencer. Manglen på uddannet personale indenfor luftfarten gør konkurrencen på kvalificeret personale hård. EASA ser dette som en systemisk risiko og har dedikeret en Safety Performance Task (SPT.107) til at adressere de områder, hvor der ses udfordringer på europæisk plan. TBST har ligeledes indenfor de senere år oplevet nogle udfordringer med at tiltrække de nødvendige kompetencer. For at imødekomme dette gap er inspektørers uddannelse en vigtig faktor, som TBST vil sætte øget fokus på.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
RISIKO-STYRING	SF.007: Videreudvikle tværfaglige tilsyn i Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens tilsynsaktivitet		2020
RISIKO-STYRING	SF.008: Løbende sikre tilstrækkeligt kvalificeret personale i TBST	EPAS Ref.: MST.032	Løbende

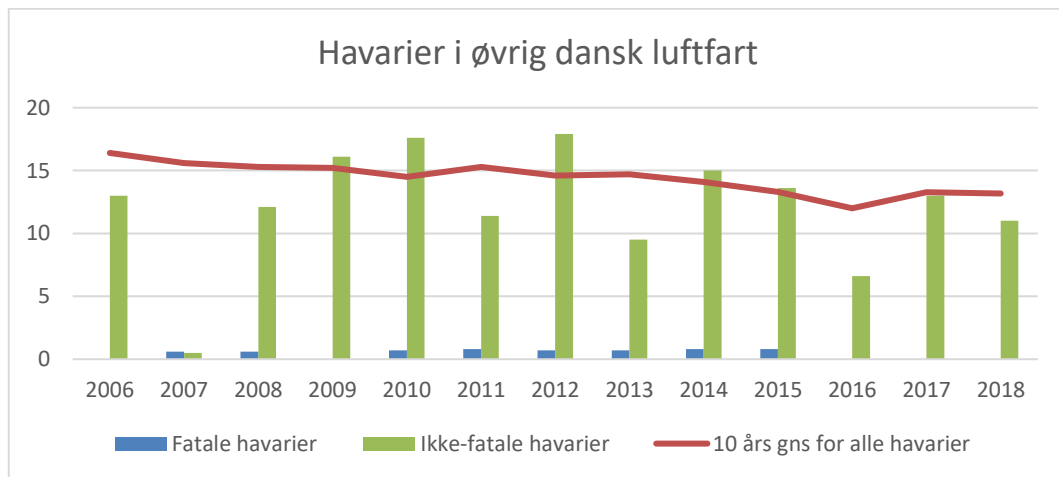
⁴<https://www.trafikstyrelsen.dk/~media/Dokumenter/08%20Luftfart/Publikationer/Strategi%20og%20praksis%20for%20tilsyn%20med%20luftfartssikkerhed.pdf>

Operationelle Risici

Dette afsnit omhandler de risici, der forekommer under operationer i dansk luftfart. Generelt har vi et højt sikkerhedsniveau i Danmark og de sikkerhedsmål, der er opsat i det danske SSP for hhv. kommerciel- og ikke-kommerciel øvrig-luftfart, er nået (jævnfør Figur 1 og 2, der viser data til og med 2018).

Figur 1 - Havarier og fatale havarier pr. 100.000 flyvninger inden for dansk kommerciel luftfart

Figur 2 - Havarier og fatale havarier pr. 100.000 flyvninger inden for øvrig dansk luftfart

Da sikkerhedsmålene for både kommerciel luftfart og øvrig luftfart er opnået, vurderes sikkerheden i dansk luftfart at være tilfredsstillende. Det er dog nødvendigt, at der hele tiden arbejdes med at sikre, at sikkerhedsniveauet forbliver på et acceptabelt højt niveau. På denne baggrund er indsatsområderne i denne PAS fokuseret på at opdatere gældende lovgivning og rammer, så de stemmer overens med gældende international regulering.

På baggrund af Sikkerhedsrapporten for de seneste år, hændelsesrapporter og havarikommissionens rapporter, er det TBST's vurdering, at de fleste havarier i dansk luftfart forekommer inden for den øvrige luftfart/GA-området og skyldes håndteringsfejl. Håndteringsfejl er hovedsageligt menneskelige fejl, der forekommer, når aktører er udsat for et stort pres på baggrund af f.eks. stressede situationer, kommunikationsfejl, svære vejrforhold eller lignende. Derfor vil størstedelen af tiltagene i operationelle risici omhandle safety promotion henvendt til GA-området.

Loss of control in flight (LOC-I)

På baggrund af de seneste års data har EASA konkluderet, at loss of control in flight (LOC-I) – tab af kontrol – er en relativt sjælden hændelse. Ikke desto mindre er LOC-I en af de oftest rapporterede årsager til fatale havarier, og står for 75 % af fatale havarier blandt kommercielle operationer i Europa. Dette inkluderer bl.a. ukontrolleret flyvning ind i terræn samt divergens fra den planlagte rute.

TBST har, på baggrund af en række hændelser i perioden 2013-2016, haft fokus på tab af kontrol - især inden for privatflyvning. Privat motorflyvning er en forholdsvis bekostelig affære, hvilket er en medvirkende faktor til, at piloter inden for privatflyvning generelt har haft tendens til at flyve færre og færre timer for hvert år. TBST vurderer, at den deraf følgende forringede erfaring og rutine for piloterne betyder, at der er større risiko for at lave fejl, som i sidste ende kan føre til havarier.

TBST har sat fokus på indholdet i "den 12. time", for at få øget fokus på piloters færdigheder og viden. Den 12. time er en træningstime, der foregår, når en pilot skal have fornyet sin klasserettighed SEP(L). Samtidig har TBST fokus på, at piloters manuelle flyveegenskaber bliver vurderet under en duellighedsflyveprøve. Vurderingen indrapporteres i et feedbacksystem. TBST bruger den indsamlede viden til at informere pilotskolerne og kontrollanterne, som forventes at øge fokus på de områder, som TBST vurderer som problematiske. I forbindelse med flyveprøver bliver aspiranten testet i tab af kontrol.

ICAO har reageret på hændelser med tab af kontrol, bl.a. ved at opdatere uddannelseskravene i Annex 1 og 6, samt i PANS-TRG (Doc 9868). Derudover har ICAO udarbejdet Doc 10011 – *Manual on aeroplane Upset Prevention and Recovery Training (UPRT)*. EASA har ligeledes udgivet regler om UPRT.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
SAFETY PROMOTION	OR.001: Promovere EASA regler om UPRT	EPAS Ref.: SPT.012	2020
SAFETY PROMOTION	OR.002: Fokus på 12. time i dialogen med ATO'er, DTO'er og instruktører		Løbende

Runway Safety og Airspace Incursions

I de seneste år har antallet af hændelser med Airspace Incursions (uautoriseret indtrængen i luftrum) været stigende. Antallet af hændelser er steget, både for så vidt angår privatflyvningen, men også for den kommercielle del af flyvningen. Derudover har antallet af hændelser med Runway Incursions / Runway Excursions (baneindtrængen og baneafkørsel) haft en stigende tendens over de seneste fem år. Antallet af underskridelser af minima, dvs. hændelser, hvor fly kommer for tæt på hinanden i andre situationer, ligger på et acceptabelt niveau, og handler om ganske små underskridelser.

I de seneste år har antallet af Airspace Incursions været stigende for både privatflyvning og for den kommercielle lufttrafik. Når antallet af hændelser sammenholdes med mængden af trafik, viser Airspace Incursions sig særligt som et problem indenfor privatflyvningen. Her er der proportionelt flere hændelser end i den kommercielle luftfart. Dette kan skyldes, at privatpiloters erfaringsniveau generelt er lavere end blandt kommercielle piloter. På samme måde er Runway Incursions især tilknyttet skole- og privatflyvning.

For så vidt angår kommerciel flyvning vil TBST fortsat fokusere på at afdække, hvorfor der opstår hændelser med ulovlig indtrængen i luftrum.

EASA har udarbejdet en række planer:

- European Action Plan for the Prevention of Runway Incursions (EAPPRI)
- European Action Plan for the Prevention of Runway Excursions (EAPPRE)
- European Action Plan for Airspace Infringement Risk Reduction (EPAIRR)

Anbefalingerne i disse planer vil være omdrejningspunktet for TBST's arbejde med området.

Siden 2015 har TBST haft fokus på hændelser over internationalt farvand (Østersøen), som involverer uidentificerede militære luftfartøjer. TBST har sammen med de svenske myndigheder, de danske og svenske lufttrafikkontroltjenester og Forsvaret formaliseret en midlertidige ordning om udveksling af information vedrørende ukendte fly over internationalt farvand. Således kan flyvelederne give mere præcise trafikinformationer om de fremmede fly til civile flyvninger i samme område. Yderligere har udveksling af militære radardata givet flyvelederne en bedre mulighed for at opdage ukendte fly i området. Derudover har TBST fokus på samarbejdet med Forsvaret om sikring af luftfartssikkerheden i forbindelse med civil brug af militære flyvepladser og anden militær infrastruktur.

På baggrund af to konkrete hændelser i Centraleuropa i 2014 har EASA fokus på tab af radardetektion. Derudover har der i de seneste år været et stigende antal tilfælde af, at GNSS-signaler (GPS) forstyrres eller helt blokeres, især i de nordøstligste dele af Europa. TBST følger udviklingen inden for begge disse området, og vil løbende orientere relevante parter om disse emner.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
TILSYNS- AKTIVITET	OR.003: Overvåge udviklingen i hændelser med airspace incursions	EPAS Ref.: MST.010 MST.016 MST.030 MST.031	Løbende
TILSYNS- AKTIVITET	OR.004: Overvåge udviklingen i hændelser med baneindtrængen	EPAS Ref.: MST.011 MST.014 MST.029	Løbende
TILSYNS- AKTIVITET	OR.005: Overvåge udviklingen i hændelser med baneafkørsler	EPAS Ref.: MST.007 MST.011 MST.029	Løbende
RISIKO- STYRING	OR.006: Udarbejde rammeaftale for luftfartssikkerhed med Forsvaret	EPAS Ref.: MST.024	2021
SAFETY PROMOTION	OR.007: Orienter om problemer med tab af radardetektion og forstyrrelse af GNSS-signaler	EPAS Ref.: MST.020	2020

Helikopteroperationer

EASA har i EPAS fremhævet helikopteroperationer som et særligt fokusområde, hvor der har været et signifikant antal ulykker og hændelser. Helikopterområdet dækker offshore operationer, CAT operationer med EASA MS AOC holdere, SPO – aerial operations (specialised operations) og non-commercial operations (NCO).

På trods af global nedgang i olie- og gasefterforskning og -produktion udgør offshore flyvning, sammen med beflyvning af vindmøller i Nordsøen, klart den største del af den samlede helikopterflyvetid i Danmark. Flyvning i Nordsøen har TBST's opmærksomhed, da specielt sammenblandingen af militær og civil flyvning i ukontrolleret luftrum fortsat vurderes at være en udfordring.

Tilsynet med offshore- og vindmølleoperationer fra Esbjerg er fortsat et opmærksomhedspunkt. Selskabernes træning af deres personel og afvikling af tilhørende flyvetræning, opfølgning på hændelser og uregelmæssigheder på flyvehviletidsområdet (FTL) har været og vil fortsat være genstand for opmærksomhed. Alle selskaber har, både i det daglige og i det større perspektiv, en tæt dialog med TBST, ift. at forbedre flyvesikkerheden på deres operationer og vedrørende implementering af mitigerende foranstaltninger.

TBST har siden 2016 i samspil med branchen holdt forskellige dialogfora omkring offshore operationer med helikoptere, med fokus på de tekniske, operative og økonomiske rammer for helikopterflyvning til offshore-områder. Disse dialogfora vil fortsætte.

Helikopter General Aviation (NCC, NCO) har haft øget aktivitet med et tilhørende stigende omfang af udfordringer. På den baggrund vil TBST udvise særlig interesse for netop dette segment indenfor helikopteroperationer. Udover afvikling af flyvninger vil der også blive fokuseret på træning og på periodiske check af piloter.

TBST er i 2020 igang med at opdatere gældende bestemmelser for helikopterflyvepladser.

TBST monitorerer konceptet om selvvalgte helikopterflyvepladser og det tilhørende flyvesikkerhedsniveau. TBST vil vurdere, om BL 3-31 leverer det tiltænkte niveau af flyvesikkerhedsniveau eller om der er grundlag for regelændringer.

TBST har haft og vil fortsat have fokus på flyvehviletidsbestemmelserne (FTL) på helikopterområdet. TBST vil bidrage konstruktivt med viden til et kommende regelsæt omkring FTL, udarbejdet af EASA i løbet af 2020. Reglerne forventes godkendt i EU-regi i 2021.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
RISIKO-STYRING	OR.008: Fokus på træning af GA-helikopterpiloter	EPAS Ref.: MST.015	Løbende
	OR.009: Fokus på flight time limitation	EPAS Ref.: MST.034	2020-2021

RISIKO- STYRING	OR.010: Fokus på indberetninger fra helikopterflyvepladser, selvvalgte pladser og offshore platforme med fokus på indberetningskultur	EPAS Ref.: MST.015	Løbende
--------------------	--	------------------------------	---------

Ground handling og forpladsrelaterede hændelser

Ground handling har længe været et stort fokusområde i Danmark, grundet et stort antal hændelser samt grundet alvorligheden af hændelserne. Ground handling omfatter catering til luftfartøjer, de-icing, tankning m.m. Der er fokus på kollision mellem luftfartøjer og andre luftfartøjer, med hindringer eller med andre køretøjer på jorden, hvor luftfartøjet bevæger sig af egen kraft eller under traktoring.

EASA har i EPAS udnævnt Ground Handling som et særskilt fokusområde, og har lagt særlig vægt på udarbejdelsen af specifikke regler for ground handling aktiviteterne. Kravene til ground handling har længe været under udarbejdelse og endelig vedtagelse forventes i udgangen af 2022.

TBST har gennem tilsyn sat fokus på området, selvom der på nuværende tidspunkt ikke eksisterer international eller national uddybende lovgivning på området. TBST vil fortsat følge udarbejdelsen af regelsættet og fremtidig implementering.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
RISIKO-STYRING	OR.011: Analysere hændelser på forpladser og manøvreområder og sikre branchens fokus på mitigerende foranstaltninger	EPAS Ref.: MST.018	2020
SAFETY-PROMOTION	OR.012: Oplæg og fokus på branchemøder og workshops		2022-23
TILSYNS-AKTIVITET	OR.013: Overvågning af udvikling af europæiske regler om ground handling og forpladsområder		Løbende
TILSYNS-AKTIVITET	OR.014: Øge bekæmpelse og fremme indrapportering af FOD (Foreign Object Debris)		2020

Andre risici

“Andre risici” omfatter en række nye områder, der på forskellig måde udgør en udfordring for luftfartssektoren som helhed, og som der vurderes at være stærkt brug for at fokusere på. Dette afsnit må forventes at ændre sig en del igennem årene, idet det indeholder en række helt aktuelle felter som udfordrer luftfarten, såsom droner og cybersikkerhed samt “new business models”.

Droner

Droneområdet er et forholdsvist nyt område indenfor luftfart. Droner repræsenterer en ny form for risiko, idet der er tale om et forholdsvist billigt og let tilgængeligt type luftfartøj. Der er således mange privatpersoner, som ikke før har været en del af luftfarten, der nu på forskellig vis deltager som aktører. Samtidig er droneområdet i hurtig vækst, og det må forventes, at der kommer mange flere droner indenfor de næste par år. Det er således vigtigt, at TBST sørger for at tilpasse reglerne og at informere brugerne, svarende til det aktuelle behov. Droneområdet kan meget vel vokse sig stort. Og TBST vil skulle udføre en markant voksende mængde godkendelser, tilsyn og sagsbehandling ifm. havarier og andre særlige begivenheder.

I 2016 blev der indført nye regler for droner, der flyver i bymæssigt område, med fokus på at sikre privatlivets fred. Det er TBST's erfaring, at forståelsen af, hvad det indebærer at skabe sikkerhed og sikre privatlivets fred i forbindelse med droneaktiviteter, er helt afhængig af den viden og de holdninger, den enkelte droneoperatør besidder. TBST arbejder derfor løbende med udvikling af informationskampagner i forhold til droneoperatører og generel oplysning til borgerne.

TBST har i stort omfang bidraget til EASAs arbejde med dronekategorier og -regler, som har resulteret i en forordning for alle små og mindre, ikke-certificerede droner.

En særlig sikkerhedsmæssig problemstilling, der skal tages hånd om i den nærmeste fremtid, er separationsspørgsmålet droner imellem og i forhold til andre luftfartøjer, i takt med at der kommer flere droner i luftrummet. På europæisk niveau har man påbegyndt udviklingen af et koncept for lufttrafikstyring for droner, for at håndtere separationsproblemet – dette benævnes U-Space og er et 'Unmanned Traffic Management (UTM) system'. Etableringen af et UTM-system er nødvendigt for at kunne håndtere den nye form for risiko, som droner repræsenterer.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
SAFETY PROMOTION	AR.001: Tilbyde relevant vejledning til offentligheden vedr. brug af droner		Løbende
SIKKERHEDS-POLITIK	AR.002: Etablere UTM-system for Danmark		2022-25
SIKKERHEDS-POLITIK	AR.003: Implementering af ny droneregulering		2020-21

Cybersikkerhed

Den teknologiske udvikling medfører en tættere integration af elektroniske systemer inden for luftartsområdet på tværs af klassiske faginddelinger og giver nye udfordringer ift. cyberangreb på virksomhedernes centrale systemer. Med andre ord øges snitfladerne mellem systemer og virksomheder. Samtidig udviskes den klassiske grænse mellem safety og security, hvilket stiller krav om øget samarbejde på tværs af luftfartens faggrænser på myndighedssiden. Endelig er cybersikkerhed en meget dynamisk størrelse og truslerne mod luftfartsoperatørernes IT-systemer udvikler sig i et hastigt tempo.

TBST arbejder på europæisk og globalt plan for, at cybersikkerhed bliver adresseret på tværs af traditionelle fagområder, samt for at undgå unødigt detailregulering og for at fremme udarbejdelsen af internationale standarder.

Ultimo 2020 indføres ny cyberregulering på såvel security- og safetyområdet. Dermed sættes der nye krav til danske luftfartsvirksomheder, der grundlæggende vil skulle øge opmærksomheden på trusler mod IT-sikkerheden.

Som led i implementeringen af NIS-direktivet i transportsektoren udpegede Danmark i oktober 2018 fire såkaldte "operatører af væsentlige transporttjenester"⁵. Disse er dermed pålagt at have opnået en ISO27001-certificering ultimo 2020. Derudover er de pålagt at indberette cyber- og informationssikkerhedshændelser af større karakter til TBST og Center for Cybersikkerhed. I 2020 skal der foretages eventuelle nye udpegninger af "væsentlige transporttjenester", såfremt andre aktører måtte leve op til de fastlagte kriterier.

I januar 2019 blev transportsektorens første cyber- og informationssikkerhedsstrategi offentliggjort. Strategien dækker over transportsektorens arbejdsindsats de kommende 3 år (2019-2021). Den indeholder 12 initiativer, eller arbejdsområder, som TBST i samarbejde med sektorens aktører skal realisere i strategiperioden. Strategien beskriver desuden oprettelsen af en decentral cyber- og informationssikkerhedsenhed (DCIS), som er placeret i TBST med ansvaret for arbejdet med strategien. Endelig har TBST indstationeret en medarbejder i Center for Cybersikkerheds Trusselsvurderingsenhed.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
SIKKERHEDS-POLITIK	AR.004: Implementering af lovgivningsmæssig ramme for cybersikkerhed, der dækker alle luftfartsdomæner	EASA NPA 2019-07	2022
RISIKO-STYRING	AR.005: Gennemføre initiativerne i sektorstrategien, herunder afholdelse af dialogfora om cybersikkerhed	Sektorstrategien for cybersikkerhed	2020-2021

⁵ Københavns Lufthavn, Naviair, DSB og Banedanmark

RISIKO- STYRING	AR.006: Fokus på opfølgning af branchens implementering af NIS-direktivet		Q4 2020
--------------------	--	--	---------

New business models

Europæiske luftfartsselskaber ser i dag meget anderledes ud, end 'flagselskaberne' gjorde tidligere. For at være konkurrencedygtige i dag er luftfartsselskaberne tvunget til at koncentrere sig om deres kerneopgaver. Dette har resulteret i, at selskaberne i dag i langt højere grad anvender outsourcing og nye former for ansættelsesforhold. TBST har fokus på disse 'new business models'.

EASA har udarbejdet en praktisk guide, der beskriver nogle af de forhold, som luftfartsselskaberne skal risikovurdere i forbindelse med new business models⁶. Dette betyder ikke, at risiciene ved de nye forretningsmodeller er større, blot at der er tale om anderledes risici. Disse risici skal håndteres performanceorienteret af myndighedernes inspektører.

Som luftfartsselskaberne bliver mere komplekse, stiger mængden af kontaktflader mellem organisationen, underleverandører og tilsynsmyndigheden. Der er et voksende behov for, at tilsynsmyndighedernes inspektører arbejder sammen på tværs af landegrænser og vurderer om det eksisterende myndighedsarbejde indenfor luftfartssikkerhed, i tilstrækkelig grad opfanger de nye risici.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
RISIKOSTYRING	AR.007: Øget fokus på operatørernes governancestruktur, inkl. AOC-hoteller	EPAS Ref.: MST.019	Løbende
TILSYNSAKTIVITET	AR.008: Fokus på om SMS opfanger nye risici ved anvendelse af new business models, herunder brugen af shared services	EPAS Ref.: MST.022 FOT.008	Løbende

⁶ <https://www.easa.europa.eu/document-library/general-publications/management-hazards-related-new-business-models-commercial-air>

Fugle/vildt og luftfart

Birdstrikes er kollisioner mellem luftfartøjer og fugle og forekommer jævnligt. I langt de fleste tilfælde kan en flyvning gennemføres uden indvirkning, selvom der opleves et birdstrike. I tilfælde hvor birdstrike har indvirkning på flyvningen, er de mest almindelige konsekvenser, enten at flyet forsinkes/annulleres, at det må returnere eller at starten må afbrydes.

Den flyvesikkerhedsmæssige risiko ved et birdstrike øges med størrelsen på fuglen. Der har over en årrække været tegn på, at antallet af gæs kan være stigende, hvilket kan påvirke flyvesikkerheden. TBST har derfor siden 2016 valgt at sætte særlig fokus på risikoen for kollisioner mellem gæs og flyvemaskiner.

Idet udfordringerne med tilstedeværelse af gæs hidtil har været væsentlig større i Københavns Lufthavn end på andre flyvepladser i Danmark, har flere af initiativerne i første omgang været rettet mod Københavns Lufthavn. Initiativerne har omhandlet:

- Beskyttelsesniveauer og fredningsbestemmelser
- Forstærket indsats med Københavns Lufthavn
- Risikovurderinger
- Udenlandske erfaringer med risikoreducerende tiltag

Fokus på fugle/vildt fortsætter og vil ikke kun være begrænset til gæs. Der er udfordringer med forskellige fuglearter på forskellige flyvepladser, og TBST vil løbende evaluere udviklingen og tilpasse indsatsen.

AKTIONSTYPE	BESKRIVELSE	REFERENCE	TIDSHORISONT
TILSYNS-AKTIVITET	AR.009: Udrulning af kombinerede tilsyn i forbindelse med det eksisterende tilsyn på flyvepladser		2020
SIKKERHEDSPOLITIK	AR.010: Afklare med øvrige myndigheder hvordan arealer udenfor flyvepladserne skal håndteres		2020

Ordliste

ADR = Aerodromes/Flyvepladser
AFIS = Aerodrome Flight Information Service
AMO = Approved Maintenance organisation
ANS = Air Navigation Services
AR = Andre Risici
ATC = Air Traffic Control
ATM = Air Traffic Management
ATO = Approved Training Organization
ATS = Air Traffic Services
CAA = Civil Aviation Authority
CAMOs = Continuing Airworthiness Management Organization
CAT = Commercial Air Transport
CFIT = Controlled Flight Into Terrain
EASA = European Aviation Safety Agency
EPAS = European plan for Aviation Safety
FIS = Flight Information Services
FOT = Focused Oversight Task
GA = General Aviation
GANP = Global Air Navigation Plan
GASP = Global Aviation Safety Plan
HE = Helicopter
HEMS = Helicopter Emergency Medical Services
ICAO = International Civil Aviation Organization
IFR = Instrument Flight Rules
VFR = Visual Flight Rules
ILS = Instrument Landing System
IMC = Instrument Meteorological Conditions
LOC-I = Loss Of Control In flight
MS = Member State
MST = Member State Task
NoA = Network of Analysts
OPS = Air Operations
OR = Operationelle Risici
ORO = Organization Requirements for air Operations
PAS = Plan for Aviation Safety
Q = Quarter
RE = Runway Excursions
RI = Runway Incursions
RMP = Rulemaking Program
RMT = Rulemaking Task
SARPS = Standard and Recommended Practices
SMS = Safety Management System
SPI = Safety Performance Indicator
SPT = Safety Promotion Task
SR = Systemiske Risici
SSP = State Safety Programme
TBD = To be determined
TBST = Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen
TeB = Member State Technical body
UAS = Unmanned Aircraft Systems

Den danske Plan for Aviation Safety givet et overblik over
Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens indsatser indenfor
luftfartssikkerheden i en fem-årig rullende periode.

*Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen
Carsten Niebuhrs Gade 43
DK-1577 København V*

*info@tbst.dk
www.tbst.dk*

**Plan for Aviation Safety -
Danmark**